

BAKİ ŞƏHƏRİ 13 NÖMRƏLİ UŞAQ POLİKLİNİKASINDA UŞAQLARIN DİSPANSER MÜŞAHİDƏSİNİN KEYFİYYƏTİNİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Mustafayeva Z.M.*

*e-mail: zackiyam@gmail.com

*Ə. Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunu,
pediatriya kafedrası, Bakı, Azərbaycan*

Təqdim edilmiş tədqiqatın məqsədi 2014-2019-cu illərdə Bakı şəhəri 13 nömrəli uşaq poliklinikasında müxtəlif xəstəlikləri olan uşaqların dispanser müşahidəsinin keyfiyyəti ilə bağlı məsələlərin araşdırılması olmuşdur. İlkin aşkarlanmış xəstəliyi olan uşaqların sayında dispanser qeydiyyatına götürülənlərin payı 2014-cü ildə – 31%, 2015 və 2016-cı illərdə – 27%, sonrakı üç ildə uyğun olaraq 35%, 38% və 30% təşkil edilmişdir. Eyni zamanda, dispanser müşahidəsi ilə əhatə olunmaqla bağlı 2014-cü ildə 49%-dən 2019-cu ildə 50%-dək cüzi artım tendensiyası qeyd olunur. 2014-2019-cu illərdə aparılmış profilaktik müayinələr zamanı aşkar olunmuş xəstəliklərin strukturunda birinci yeri tənəffüs sisteminin xəstəlikləri, ikinci yeri göz xəstəlikləri, üçüncü yeri sinir sisteminin xəstəlikləri, dördüncü yeri sümük-əzələ sisteminin xəstəlikləri və nəhayət, sonuncu yeri həzm sisteminin xəstəlikləri tutur. Tədqiqat dövründə dispanser qeydiyyatına götürülmüş uşaqların xəstələnmə strukturunda isə sinir xəstəlikləri üstünlük təşkil edir. İkinci yerdə göz xəstəlikləri və sümük-əzələ sisteminin xəstəlikləri, üçüncü yerdə qan və qanyaradıcı orqanların xəstəlikləri, sonuncu yerdə tənəffüs sisteminin xəstəlikləri müşahidə olunur. Qeyd olunmalıdır ki, aparılmış tədqiqat əhalinin azyaşlı qisminin (uşaqların) icbari dispanserizasiyası üzrə fəaliyyəti birmənalı olaraq qiymətləndirməyə imkan vermir. Bununla bağlı, icbari dispanserizasiya sisteminin təkmilləşdirilməsi məqsədilə uşaq ambulator-poliklinika müəssisələrində dispanser işinin keyfiyyətinin ekspertizası metodikasının tətbiq edilməsi zərurəti yaranmışdır.

Açar sözlər: uşaqların icbari dispanserizasiyası, dispanser müşahidə, xəstəliklərin strukturu, ilk dəfə aşkar olunan xəstəliyin diaqnozu, dispanser müşahidə ilə əhatə olunma.

Aktuallıq. Ambulator-poliklinika müəssisələri tərəfindən uşaqlara göstərilən ilkin tibbi-sanitariya yardımını milli səhiyyənin əsas həlqəsidir [1, 3, 7]. Onların fəaliyyəti nəinki pediatrik xidmətin effektivliyinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir edir, həmçinin uşaqların sağlamlıq vəziyyətini və bununla bərabər, xalqın gələcəyini müəyyən edir [2].

Uşaq ambulator-poliklinika müəssisələrinin profilaktik işinin vacib istiqamətlərindən biri xəstə uşaqların dispanser müşahidəsinin aparılmasıdır. Xəstələrin dispanser müşahidə üsulunun mübahisəsiz üstünlüyü onu daha effektiv iş üsulları sırasına qoyur və sahə həkim-pediatrlarının, yaxud ailə həkimlərinin fəaliyyətində icbari dispanserizasiyanı daha da aktual edir. Uşaqlar arasında aktiv profilaktik müayinələrin aparılması, xəstəliklərin vaxtında aşkarlanması və yayılmasının qarşısının alınması

məqsədlə xəstə uşaqların dispanser qeydiyyatına götürülməsi, habelə dinamik müşahidənin, müalicəvi-sağlamlaşdırıcı və reabilitasiya tədbirlərinin həyata keçirilməsi ölkənin səhiyyə xidmətlərinin fəaliyyətində prioritet vəzifə olaraq qalmaqdadır [6].

Tədqiqatın məqsədi 2014-2019-cu illərdə Bakı şəhəri 13 nömrəli uşaq poliklinikasında müxtəlif xəstəlikləri olan uşaqların dispanser müşahidəsinin keyfiyyətinin qiymətləndirilməsidir.

Material və metodlar. Tədqiqatın mənbəyi Bakı şəhəri 13 nömrəli uşaq poliklinikasının fəaliyyəti barəsində illik statistik hesabatlar (12, 30, 31, 17 nömrəli formalar) olmuşdur. Uşaq ambulator-poliklinika müəssisələrində dispanser işinin keyfiyyəti Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 10 dekabr tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Uşaqların icbari dispanserizasiyadan keçirilməsinə dair Dövlət Proqramı”nda əks olunan keyfiyyət göstəricilərinin əsasında öyrənilmişdir.

Nəticələr və onların müzakirəsi. Bakı şəhəri 13 nömrəli uşaq poliklinikasına təhkim olunmuş uşaqların sayı və onların 2014-2019-cu illər üzrə profilaktik tibbi müayinələrlə əhatə olunması cədv. 1-də verilmişdir.

Cədvəl 1

Bakı şəhəri 13 nömrəli uşaq poliklinikasına təhkim olunmuş uşaqların sayı və onların 2014-2019-cu illərdə profilaktik tibbi müayinələrlə əhatə olunması

İllər	Qeydiyyatda olan uşaqların sayı	Profilaktik tibbi müayinələrlə əhatə olunma (%)
2014	25 387	94,7
2015	21 718	96,0
2016	22 970	91,4
2017	24 427	91,3
2018	24 858	94,9
2019	25 279	94,4

Cədv. 1-dən göründüyü kimi, ambulator-poliklinika müəssisəsinə təhkim olunmuş uşaqların profilaktik tibbi müayinələrlə əhatə olunması 2014-2019-cu illər üzrə 94-95% həddlərində sabit olaraq qalmışdır. Bu, ilk növbədə, iki Dövlət Proqramının – Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 10 dekabr tarixli Sərəncamı ilə təsdiq

edilmiş “Uşaqların icbari dispanserizasiyadan keçirilməsinə dair Dövlət Proqramı” və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 9 avqust tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Uşaqların icbari dispanserizasiyadan keçirilməsinə dair 2018-2022-ci illər üçün Dövlət Proqramı”nın icrası ilə bağlıdır.

Tədqiqat dövründə (2014-2019-cu illər) profilaktik tibbi müayinələrin aparılması zamanı ilk dəfə aşkarlanmış xəstəlikləri olan uşaqların sayının cüzi artması tendensiyası müşahidə olunmaqla yanaşı, il ərzində dispanser qeydiyyatına götürülmüş uşaqların sayının da artması nəzərə çarpır (cəđ. 2).

Cədvəl 2

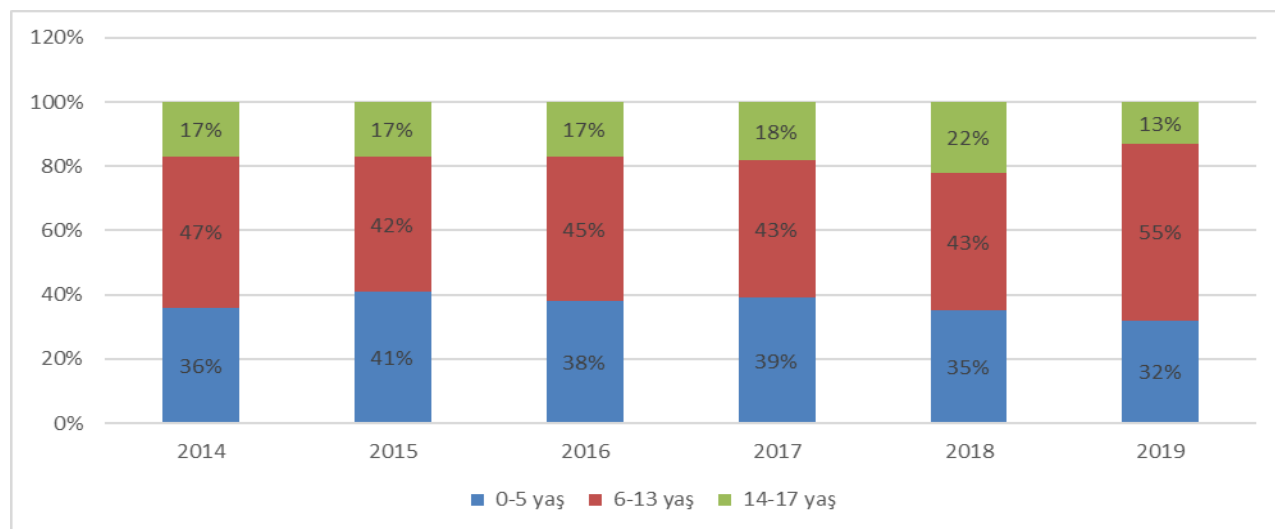
2014-2019-cu illərdə Bakı şəhəri 13 nömrəli uşaq poliklinikasında həyata keçirilən icbari dispanserizasiya ilə bağlı statistik məlumatlar

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Qeydiyyatda olan uşaqların sayı	25,387	21,718	22,970	24,427	24,858	25,279
Müayinə olunmalı uşaqların sayı	24,095	22,341	21,718	22,970	24,427	24,858
Müayinə olunmuş uşaqların sayı	24,054	21,123	21,008	22,296	23,610	23,864
Xəstəlik aşkar olunub	2,245	2,125	2,130	2,313	2,099	2,423
İl üzrə dispanser qeydiyyatına götürülüb	701	567	570	801	796	736
Dispanser qeydiyyatına alınan uşaqların sayı	1,245	1,028	1,055	1,218	1,107	1,275
Sağalma ilə dispanser qeydiyyatından çıxarılıb	1,544	461	950	987	1,112	1,335
Dispanser müşahidəsi ilə əhatə (%)	49	47	46	50	45	50

Cəđ. 2-dən göründüyü kimi, tədqiqat dövründə dispanser nəzarətinə götürülmüş uşaqların sayında cüzi artım tendensiyası (2014-cü ildə 701 uşaqdan 2019-cu ildə 736 uşağadək) müşahidə olunur. İlk aşkarlanmış xəstəliyi olan uşaqların sayında dispanser qeydiyyatına götürülənlərin payı 2014-cü ildə – 31%, 2015 və 2016-cı illərdə – 27%, sonrakı 3 ildə uyğun olaraq 35%, 38% və 30% təşkil etmişdir. Eyni zamanda, dispanser müşahidəsi ilə əhatə olunmada da cüzi artım tendensiyası (2014-cü ildə 49%-dən 2019-cu ildə 50%-dək) müşahidə olunur.

2014-2019-cu illərdə dispanser qeydiyyatına götürülən uşaqların yaş qrupları üzrə xüsusi çəkisi şəkildə göstərilmişdir. Şəkildən göründüyü kimi, dispanser qeydiyyatında olan uşaqların əsas payını 6-13 yaşda olan uşaqlar təşkil edir (42%-dən 55%-dək). Növbəti

yeri xəstəliklərə daha həssas olan 0-5 yaşlı uşaqlar, sonuncu yeri isə 14-17 yaşlı yeniyetmələr tutur. Oğlan uşaqları (52%) qız uşaqlarından (48%) çoxdur. Uşaqlar üçün profilaktik və müalicəvi-sağlamlaşdırıcı tədbirlər planlaşdırılmalı, onların cins-yaş xüsusiyyətləri və xəstələnmənin yaş tendensiyaları nəzərə alınmalıdır:

Şəkil. 2014-2019-cu illərdə dispanser qeydiyyatına götürülən uşaqların yaş qrupları üzrə xüsusi çəkisi.

Tədqiqat dövründə (2014-2019-cu illər) aparılmış profilaktik müayinələr zamanı aşkar olunan xəstəliklərin strukturunda aşağıdakı xəstəliklər üstünlük təşkil edir (cədv. 3).

Cədvəl 3

2014-2019-cu illərdə aparılmış profilaktik müayinələr zamanı aşkar olunan xəstəliklərin strukturu

		2014	2015	2016	2017	2018	2019
	CƏMİ:	2 245	2 125	2 130	2 313	2 099	2 423
1	İnfeksiyon və parazitər xəstəliklər	95	111	123	135	130	167
2	Qan və qanyaradıcı orqanların xəstəlikləri, immun mexanizmin prosesə cəlb olunması ilə gedən pozuntular	91	210	184	197	193	203
3	Endokrin sistemin xəstəlikləri, maddələr mübadiləsi və qidalanma pozuntuları	113	105	113	161	194	72
4	Psixi pozuntular və davranış pozuntuları	12	9	114	104	81	94

5	Sinir sisteminin xəstəlikləri	178	337	293	315	211	213
6	Göz və gözün əlavə aparatının xəstəlikləri	11	209	206	223	257	324
7	Qulağın və məməyəbənzər çıxıntının xəstəlikləri	627	9	17	49	75	51
8	Qan dövranı sisteminin xəstəlikləri	215	113	116	123	127	124
9	Tənəffüs sisteminin xəstəlikləri	111	313	261	280	185	477
10	Həzm sisteminin xəstəlikləri	73	171	214	207	156	160
11	Dəri və dərialtı toxuma xəstəlikləri		75	61	69	46	76
12	Sümük-əzələ sisteminin və birləşdirici toxumanın xəstəlikləri	38	181	183	192	202	202
13	Sidik-cinsiyyət sisteminin xəstəlikləri		79	82	80	94	63
14	Perinatal dövrdə baş verən xüsusi hallar		61	61	66	57	83
15	Anadangəlmə anomaliyalar (inkişaf qüsurları), deformasiyalar və xromosom pozuntuları		61	50	54	42	61
16	Travmalar və zəhərlənmələr		81	52	58	49	53

Cədv. 3-dən də göründüyü kimi, 2019-cu ilin göstəricilərinə əsasən birinci yerdə – tənəffüs sisteminin xəstəlikləri (19,7%), ikinci yerdə – göz xəstəlikləri (13,4%), üçüncü yerdə – sinir sisteminin xəstəlikləri (8,8%), dördüncü yerdə – qan və qanyaradıcı orqanlarının xəstəlikləri (8,4%) və sonuncu yerdə – sümük-əzələ sisteminin xəstəlikləri (8,3%) dayanır. Qeyd olunan xəstəliklər “liderliyini” 2014-cü ildən başlayaraq bütün tədqiqat dövründə saxlamışdır.

İlk dəfə aşkarlanmış xəstəliyi olan uşaqların cins-yaş strukturunun araşdırılması belə bir nəticəyə gəlməyə imkan verir ki, məsələn, 2019-cu ildə xəstələnenlərin əsas payını 6-13 yaş qrupu (51%) təşkil edir, sonrakı yerləri məktəbəqədər (0-5 yaşlı) uşaqlar (33%) və son yeri yuxarı məktəb yaşlı uşaqlar (15%) tutur. Bu tendensiya bütün tədqiqat dövründə müşahidə olunur. Həmçinin oğlanların (53%) qızlardan (47%) daha tez-tez xəstələndiyi məlum olur.

Tədqiqat dövründə dispanser qeydiyyatına götürülən uşaqların xəstəliklərinin strukturu (cədv. 4) göstərir ki, 2019-cu ildə uşaqların dispanser qeydiyyatına götürülməsinə əsas olmuş xəstəliklərin böyük hissəsi sinir sisteminin xəstəliklərinin (15,1%) payına düşür; ikinci yerdə göz xəstəlikləri və sümük-əzələ sisteminin xəstəlikləri (12,8%),

üçüncü yerdə qan və qanyaradıcı orqanların xəstəlikləri (11,1%), sonuncu yerdə isə tənəffüs sisteminin xəstəliklər (8,3%) dayanır.

Cədvəl 4

2014-2019-cu illər üzrə dispanser qeydiyyatına götürülən uşaqların xəstəliklərinin strukturu

		2014	2015	2016	2017	2018	2019
	CƏMİ:	701	567	570	801	796	736
1	İnfeksiyon və parazitər xəstəliklər	11		7	6	4	5
2	Qan və qanyaradıcı orqanların xəstəlikləri, immun mexanizmin prosesə cəlb olunması ilə gedən pozuntular	45	82	84	98	90	82
3	Endokrin sistemin xəstəlikləri, maddələr mübadiləsi və qidalanma pozuntuları	60	57	54	66	66	35
4	Psixi pozuntular və davranış pozuntuları	2	2	5	7	18	23
5	Sinir sisteminin xəstəlikləri	135	87	102	152	129	111
6	Göz və gözün əlavə aparatının xəstəlikləri	6	61	70	90	101	94
7	Qulağın və məməyəbənzər çıxıntının xəstəlikləri	124	2	4	7	18	17
8	Qan dövranı sisteminin xəstəlikləri		33	48	71	44	44
9	Tənəffüs sisteminin xəstəlikləri	75	90	17	18	28	61
10	Həzm sisteminin xəstəlikləri	10	36	28	79	84	75
11	Dəri və dərialtı toxuma xəstəlikləri		12	12	6	5	5
12	Sümük-əzələ sisteminin və birləşdirici toxumanın xəstəlikləri	31	53	62	93	94	94
13	Sidik-cinsiyyət sisteminin xəstəlikləri		5	18	22	28	28
14	Perinatal dövrdə baş verən xüsusi hallar		28	26	35	37	29
15	Anadangəlmə anomaliyalar (inkışaf qüsurları), deformasiyalar və xromosom pozuntuları		19	33	51	50	33

Nəticə. Tədqiqat dövründə (2014-2019-cu illər) Bakı şəhəri 13 nömrəli uşaq poliklinikasında uşaqların icbari dispanserizasiyasının və dispanser müşahidəsinin keyfiyyət göstəriciləri nisbi stabil olaraq qalmışdır. Nəzərə alsaq ki, son illər icbari dispanserizasiya ilə bağlı profilaktik müayinələrin bərpası prosesi həyata keçirilməkdədir, xəstəliklərin erkən aşkarlanması və uşaq ambulator-poliklinika müəssisələrinin dispanser işinin keyfiyyətinin və effektivliyinin yaxşılaşdırılması, eləcə də müxtəlif yaş qruplarına aid olan uşaqlara tibbi xidmətin yeni formalarının tətbiq olunması işinin gücləndirilməsi

və icbari dispanserizasiyanın həyata keçirilməsinə formal yanaşmanın minimuma endirilməsi zərurəti yaranmışdır [4, 5]. Bu baxımdan, profilaktik və sağlamlaşdırıcı tədbirlərin təşkilini azyaşlı əhali qruplarının (uşaqların) maksimal əhatə olunması ilə və uşaqlarda sağlam həyat tərzinə motivasiya formalaşdırmaqla təkmilləşdirmək, gigiyenani tədris etmək, eləcə də ölkənin uşaq ambulator-poliklinika müəssisələrində dispanser işinin keyfiyyətinin araşdırılması sisteminə keyfiyyətin dərin ekspertizasını tətbiq etmək lazımdır [9, 10].

ƏDƏBİYYAT – REFERENCES – ЛИТЕРАТУРА

1. Birtwhistle R, Bell NR, Thombs BD, Grad R, Dickinson JA. Periodic preventive health visits: a more appropriate approach to delivering preventive services: From the Canadian Task Force on Preventive Health Care // *Can Fam Physician*. 2017;63(11):824-826.
2. Bell NR, Grad R, Dickinson JA, et al. Better decision making in preventive health screening: Balancing benefits and harms // *Can Fam Physician*. 2017;63(7):521-524.
3. Weber P, Jenni O. Screening in child health: studies of the efficacy and relevance of preventive care practices // *Dtsch Arztebl Int*. 2012;109(24):431-435.
4. Dinkevich E, Hupert J, Moyer VA. Evidence based well child care // *BMJ*. 2001;323(7317):846-849. doi:10.1136/bmj.323.7317.846
5. Wiles, L.K., de Wet, C., Dalton, C. et al. The quality of preventive care for pre-school aged children in Australian general practice // *BMC Med* 17, 218 (2019).
6. Шавалиев Р.Ф. Итоги профилактических осмотров детей 0-17 лет в Республике Татарстан за 2013-2015 гг. / Р.Ф. Шавалиев, О.В. Куликов, И.В. Самолина и др. // *Практическая медицина*—2016. — №7(99). — С. 119-122.
7. Кича Д.И., Фомина А.В. Диспансеризация населения и содержание профилактической работы врачей первичного звена здравоохранения // *Проблемы социальной гигиены, здравоохранения и истории медицины*. — 2014. — № 3. — С. 8–10.
8. Ревнова М.О., Волков Д.Я., Сахно Л.В., и др. К вопросу усовершенствования системы массовых медицинских осмотров детского населения // *Вопросы современной педиатрии*. — 2017. — Т. 16. — № 3 — С. 249–253.
9. Сухинин М.В. Результаты профилактических осмотров детей в условиях поликлиники г. Москвы / М.В. Сухинин // *Вопросы современной педиатрии*. — 2014. — №13(1). — С. 6-8.
10. Бородулина Т.В., Санникова Н.Е., Малямова Л.Н., Татарева С.В. Роль диспансеризации в оценке здоровья детей // *Уральский медицинский журнал*. 2011; (7): 29—38.

ABSTRACT

ASSESSMENT OF THE QUALITY OF DISPENSARY OBSERVATION IN CHILDREN'S POLYCLINIC No.13, BAKU

Mustafayeva Z.M.

**Azerbaijan State Advanced Training Institute for Doctors named after A.Aliyev,
Department of Pediatrics, Baku, Azerbaijan**

The purpose of this article was to study the problem of the quality of dispensary observation of children with various diseases in the children's polyclinic No. 13 in Baku during 2014-2019 years. Among children with newly diagnosed diseases in 2014, 31% of children were under dispensary observation, in 2015 and 2016 – 27%, and in the next 3 years – 35%, 38% and 30%, respectively. At the same time, there was a tendency towards a slight increase in dispensary observation from 49% in 2014 to 50% in 2019, demonstrated that in the structure of incidence the first place is occupied by diseases of the respiratory system, the second – eye diseases, the third – diseases of the nervous system, the fourth – diseases of the musculoskeletal system, and, finally, the last place – diseases of the digestive system. Diseases of the nervous system prevailed in the structure of morbidity among children registered by dispensary observation during the study. Eye diseases and diseases of the musculoskeletal system occupied the second place, in third place were diseases of the blood and hematopoietic organs, in last place were diseases of the respiratory system. It should be noted that this study does not allow us to unequivocally assess the activity of mandatory annual examination of young children. In this regard, in order to improve the system of mandatory annual examination, it is necessary to apply the methodology for examining the quality of dispensary work in children's outpatient clinics.

Keywords: mandatory annual examination of children, dispensary observation, structure of diseases, newly diagnosed disease.

РЕЗЮМЕ

ИЗУЧЕНИЕ КАЧЕСТВА ДИСПАНСЕРНОГО НАБЛЮДЕНИЯ В ДЕТСКОЙ ПОЛИКЛИНИКЕ №13 Г. БАКУ

Мустафаева З.М.

**Азербайджанский Государственный Институт Усовершенствования Врачей
имени А.Алиева, кафедра педиатрии, Баку, Азербайджан**

Целью данного исследования являлось изучение проблемы качества диспансерного наблюдения детей с различными заболеваниями в детской поликлинике №13 г. Баку за 2014-2019 гг. Среди детей с впервые выявленными заболеваниями в 2014 г на диспансерном наблюдении находилось - 31% детей, в 2015 и 2016 гг. – 27%, а в последующие 3 года – 35%, 38% и 30% соответственно. В то же время отмечалась тенденция к незначительному увеличению диспансерного наблюдения

с 49% в 2014 г до 50% - в 2019 г. Профилактические мероприятия, проведенные с 2014-2019 гг. продемонстрировали, что в структуре заболеваемости первое место занимают заболевания дыхательной системы, второе – глазные заболевания, третье – заболевания нервной системы, четвертое – заболевания костно-мышечной системы, и, наконец, последнее место – заболевания пищеварительной системы. В структуре заболеваемости детей, взятых на диспансерный учёт во время проведения исследования, преобладали заболевания нервной системы. На втором месте были – глазные болезни и заболевания костно-мышечного аппарата, на третьем- заболевания крови и органов кроветворения, на последнем месте - заболевания дыхательной системы. Следует отметить, что проведенное исследование не позволяет однозначно оценить деятельность обязательной диспансеризации детей малолетнего возраста. В связи с этим, с целью усовершенствования системы обязательной диспансеризации, необходимо применять методику экспертизы качества диспансерной работы в детских амбулаторно-поликлинических учреждениях.

Ключевые слова: обязательная диспансеризация детей, диспансерное наблюдение, структура заболеваний, впервые установленный диагноз заболевания.

Redaksiyaya daxil olub: 10.02.2021

Çapa tövsiyə olunub: 24.02.2021

Rəyçi: t.e.d. Z.M.Quliyeva